

Marko Dimitrijević

PRAVO EVROPSKE CENTRALNE BANKE

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Niš, 2023.

MARKO DIMITRIJEVIĆ

PRAVO EVROPSKE CENTRALNE BANKE

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Niš, 2023.

Dr Marko Dimitrijević
PRAVO EVROPSKE CENTRALNE BANKE

I izdanje, 2023. godine

Recenzenti

Dr Emilija Vukadin,
redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu u penziji
Dr Srđan Golubović,
redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu
Dr Tatjana Jovanić,
redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Izdavač

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu
- Centar za publikacije -

Za izdavača

Prof. dr Nebojša Raičević, dekan

Lektor

Violeta Bogičević

Tehnički urednik

Vladimir Blagojević

Štampa

Grafika Galeb d.o.o. Niš

Tiraž: 100

ISBN: 978-86-7148-300-1

The publication is the result within the project program “*Jean Monnet Module for European Monetary Law*” (Agreement Number: 620002-EPP-1-2020-1-RS-EPPJMO-MODULE), co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

©Sva prava zadržava izdavač. Nije dozvoljeno da ova publikacija ili bilo koji njen deo budu snimljeni, emitovani niti reprodukovani na bilo koji način, uključujući i fotokopiranje, fotografiju, magnetni upis ili bilo koji drugi vid zapisa, bez prethodne pismene dozvole izdavača.

www.prafak.ni.ac.rs

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
PREFACE	10

GLAVA PRVA

PRAVO EVROPSKE CENTRALNE BANKE KAO SAMOSTALNA NAUČNA DISCIPLINA SAVREMENOG PRAVNOG PORETKA	13
---	----

1. Pojam i predmet prava Evropske centralne banke (ECB)	16
1.1. Monetarna stabilnost kao causa normi prava ECB	27
1.2. Primena koncepta zajedničkih interesa čovečanstva (eng. common concern of humankind) u (trenutno) važećoj aksiologiji prava Evropske centralne banke	29
2. Izvori Prava Evropske centralne banke (ECB)	36
3. Odnos sa drugim granama prava	37
3.1. Odnos sa monetarnim pravom Evropske unije i međunarodnim monetarnim pravom.....	37
3.2. Odnos sa korporativnim finansijskim pravom Evropske unije	47
3.3. Odnos sa pravom Evropske ekonomske i monetarne unije (EMU)....	50
3.4. Odnos sa pravom koordinacije monetarne politike.....	55
3.5. Doprinos discipline prava Međunarodnog monetarnog fonda akademskom i praktičnom razvoju prava ECB.....	58

GLAVA DRUGA

ORGANIZACIONA STRUKTURA EVROPSKE CENTRALNE BANKE I NJEN PRAVNI SUBJEKTIVITET (NEKAD I SAD)	67
---	----

1. Razvojni put Evropske centralne banke kao samostalne komunitarne institucije	70
2. Organizaciona struktura Evropske centralne banke	74
3. Nadležnosti Evropske centralne banke u savremenom monetarnom pravu	79
3.1. Klasične nadležnosti.....	82

3.1.1. Koncept jedinstvene monetarne politike EU.....	86
3.1.2. Demokratska odgovornost, nezavisnost i javnost u radu ECB	93
3.2. Savremene nadležnosti ECB	101
3.2.1. Evropska bankarska unija i ECB.....	109
3.2.2. Institut “bliske saradnje” unutar Jedinstvenog nadzornog mehanizma.....	117
3.2.3. Učestvovanje zemalja nečlanica evrozone u Jedinstvenom sanacionom mehanizmu	122
3.2.4. Pravna priroda memoranduma o razumevanju i pozicija ECB u pružanju finansijske pomoći u bankarskoj uniji	122
3.2.5. Aktivnosti ECB u suzbijanju finansiranja kriminaliteta i sprečavanju finansiranja međunarodnog terorizma.....	129
3.2.6. O potrebi regulisanja i izdavanja digitalnog novca (Evropske centralne banke).....	133
3.2.7. Kratak osvrt na razvoj kriptovaluta	145
3.2.8. ECB i druga generacija kriptovaluta (stabilne valute)	150

GLAVA TREĆA

PRAVNI POLOŽAJ EVROPSKE CENTRALNE BANKE U SAVREMENIM DRUŠTVENIM PRILIKAMA.....	155
1. Pojam i karakteristike monetarnih sporova.....	159
1.1. Sudsko vs arbitražno rešavanje monetarnih sporova.....	161
1.2. Compendium odštetne odgovornosti centralnih banaka.....	168
1.3. Ocena postupanja ECB u praksi Nemačkog saveznog ustavnog suda (Bundesverfassungsgericht)	178
2. Evropska centralna banka i princip vladavine prava: osvrt na zaštitu ljudskih prava.....	184
3. Monetarni sporovi, ECB i društveni populizam: primer negativnog feed-back(a)	190
4. Komparativnopravni pregled nadležnosti ECB i Sistema federalnih rezervi (FED): sličnosti i razlike	205
5. Doprinosi Evropskog ombudsmana radu ECB: primer demokratskog monetarnog upravljanja.....	212

GLAVA ČETVRTA

NADLEŽNOSTI EVROPSKE CENTRALNE BANKE NA TERENU EKOLOŠKE POLITIKE	219
1. Održivi privredni razvoj i savremeno monetarno pravo	220
2. Doprinos Evropske centralne banke u oblasti politike zaštite životne sredine	224
2.1. Zelena monetarna legislativa: dometi i ograničenja.....	225
2.2. Ekološka dimenzija mandata Evropske centralne banke (zeleni lex monetae cudenate)	227
3. Zelena mreža centralnih banka i očuvanje prirodnih dobara	233

GLAVA PETA

EVROPSKO MONETARNO UPRAVLJANJE I POLITIKA KOHEZIJE	241
1. O tendenciji humanizacije savremene monetarne politike	243
1.1. Značaj principa i ideja politike kohezije u upravljanju Evrozonom.....	245
1.2. Socijalna komponenta nadležnosti Evropske centralne banke i briga za pojedinca.....	249
2. Društenoodgovorne akcije ECB u privrednim okolnostima prouzrokovanim pandemijom Covid-19: pravni osnov i opravdanje	256

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	265
------------------------------------	-----

LITERATURA	269
-------------------------	-----

SUMMARY	295
----------------------	-----

Spisak skraćenica	297
--------------------------------	-----

Pojmovni indeks	298
------------------------------	-----

PREDGOVOR

Monetarnopravna misao je na području Evropske unije svoju aktuelnost i značaj potvrdila još u prvim godinama njenog formiranja, ne bi li svoju punu zrelost i inegioznost dostigla pojavom i akademskim etabliranjem novih posebnih pravnih disciplina koje su se u procesu dezintegracije monetarnog prava EU izdvojile i razvile u samostalne pravne nauke. Institucionalni položaj i nadležnost Evropske centralne banke (ECB) u sistemu evropskog monetarnog upravljanja je prošao kroz proces kvalitativne formalne i suštinske evolucije koja je rezultirala sui generis pravnim pristupom u regulisanju monetarnih odnosa unutar Evropske ekonomske i monetarne unije (EMU). Dualizam nadležnosti Evropske centralne banke koji se može posmatrati u dve odvojene ravni, jedne, u kojoj je njen mandat bio usmeren na realizaciju klasičnih ciljeva jedinstvene monetarne politike poput cenovne stabilnosti, i podrške opštoj ekonomskoj politici, u druge ravni, koja je rezultat prilagođavanja nastalim privrednim poremećajima na jedinstvenom tržištu i kreiranja posebnih monetarnopravnih normi (sa ciljem angažovanja potencijala najviše monetarne vlasti EU u vršenju funkcije finansijske supervizije, održavanju finansijske stabilnosti i nekih novih sekundarnih zadataka na terenu ekološke politike, borbe protiv finansijskog kriminaliteta, politike kohezije i drugih segmenata javnih politika savremenog društva) što zahteva osmišljavanje sveobuhvatnog ozbiljnog naučnog i praktičnog pristupa zbog čega je celishodno i potrebno da se predmetna problematika uloge ECB u pravnom poretku Unije sistematizuje i izučava u posebnim silabusima na pravnim fakultetima.

Značaj i aktuelnost ove teme, kao i nepostojanje obimnijih sistematizovanih naučnih istraživanja iz domena doprinosa Evropske centralne banke u pravnom regulisanju monetarnih odnosa i uobličavanju sekundarne monetarne legislative širokog spektra primene, u domaćoj literaturi, opredelili su me da naučnoj i stručnoj javnosti ponudim monografiju pod nazivom „Pravo Evropske centralne banke”. Cilj ovog rada je da se na analitičan način predstave i kritički razmotre rešenja koja se odnose na pravno regulisanje pojma monetarne stabilnosti u evropskom pravnom prostoru, primenu koncepta zajedničkih interesa čovečanstva u važećoj aksiologiji mandata Evropske centralne banke, njenu organizacionu strukturu i pravni subjektivitet u periodu pre i nakon izbijanja globalne finansijske i pandemijske krize, pojam i karakteristike monetarnih sporova i uticaj negativnog društvenog populizma na njihove tokove, rad ECB i princip vladavine prava, koncept zelenog centralnog bankarstva u monetarnoj politici Evropske unije, kao i doprinos

rada Evropske centralne banke ostvarivanju ciljeva politike kohezije, tehnološkog progresa, društvene odgovornosti i zaštite ljudskih prava.

Istraživanje, međutim, nije motivisano željom autora da pruži konačne odgovore u oblasti optimalnog pravnog regulisanja monetarnih odnosa od strane Evropske centralne banke uzimajući u obzir često suprotstavljene postavke klasičnog i savremenog monetarnog prava u segmentu koji se tiče uloge i mandata centralne banke u sistemu javnog monetarnog upravljanja i određivanja normativnih granica njene intervencije u pravnom poretku. Cilj istraživanja je da se u uslovima globalizacije kapitalnih tokova i posledica finansijskih i drugih kriza koje utiču, kako na životni standard monetarnih korisnika, tako i na zagantovani opseg socijalnih i ekonomskih prava, sistematično i sveobuhvatno ukaže na postojeće pravne izazove i rešenja u regulisanju monetarnih tokova od strane ECB i njenu poziciju u jačanju institucionalnih okvira EMU u kontekstu višeg demokratskog legitimiteta i transparentnosti rada na način de lege lata i, eventualno, prepoznaju elementi određenih smernica de lege ferenda.

Pri izradi ove monografije konstruktivne predloge i dragocene sugestije pružili su mi recenzenti na čemu sam im neizmerno zahvalan. Zahvalnost dugujem i Maks Plank institutu za komparativno i međunarodno javno pravo u Hajdelbergu (Republika Nemačka), koji mi je omogućio istraživanje predmetne materije, kao i izdavaču koji je omogućio objavljivanje ove monografije.

U Nišu, decembra, 2022. godine

Autor

Rad predstavlja rezultat istraživanja na projektu „Žan Mone modul za Evropsko monetarno pravo“ (evidencioni broj: 620002-EPP-1-2020-1 RS-EPPJMO-MODULE) sufinansiranom iz programa Erasmus + Evropske unije.

Podrška Evropske komisije za proizvodnju ove publikacije ne predstavlja odobrenje sadržaja koji odražava samo stavove autora i Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

PREFACE

In the area of the European Union, monetary legal thought has exerted its relevance and importance in the first years of its formation, would it not have reached its full maturity and ingenuity with the emergence and academic establishment of new special legal disciplines that, in the process of the disintegration of EU monetary law, were separated and developed into independent scientific disciplines. The institutional position and authority of the European Central Bank (ECB) in the system of European monetary management has gone through a process of qualitative formal and essential evolution that has resulted in a sui generis legal approach to the regulation of monetary relations within the European Economic and Monetary Union (EMU). The dualism of the competence of the European Central Bank, which can be observed in two separate levels, one, in which its mandate was aimed at the realization of the classical goals of the unified monetary policy, such as price stability and support for the general economic policy, in the other level, which is the result of adapting to the economic disturbances that have arisen on the single market and the creation of special monetary legal norms (with the aim of engaging the potential of the EU's highest monetary authority in performing the function of financial supervision, maintaining financial stability and some new secondary tasks in the field of environmental politics, the fight against financial crime, cohesion policy and other segments of public policies of modern society) requires a serious scientific and practical approach, which is why it is expedient and necessary that the issue of the role of the ECB in the legal order of the Union be systematized and studied in special syllabi at law schools.

The importance and topicality of this topic, as well as the lack of extensive systematic scientific research in the domain of the contribution of the European Central Bank in the legal regulation of monetary relations and the shaping of secondary monetary legislation of a wide range of application, in the domestic literature, made me decide to offer the scientific and professional public a monograph entitled "Law of the European Central Bank". The aim of this paper is to analytically present and critically consider the solutions related to the legal regulation of the concept of monetary stability in the European legal space, the application of the concept of common interests of humanity in the valid axiology of the mandate of the European Central Bank, its organizational structure and legal subjectivity in the period before and after the outbreak of the global financial and pandemic crisis, the concept and characteristics of monetary disputes and the influence of negative

social populism on their flows, the work of the ECB and the principle of the rule of law, the concept of green central banking in the monetary policy of the European Union, as well as the contribution of the work of the European Central Bank to the achievement of policy goals cohesion, technological progress and protection of human rights.

The research, however, is not motivated by the author's desire to provide final answers in the field of legal regulation of monetary relations by the European Central Bank, taking into account the often conflicting positions of classical and contemporary monetary law in the segment concerning the role of the central bank in the system of public monetary management and the determination of normative the limit of its intervention in the legal order. The aim of the research is to systematically and comprehensively point out the existing legal challenges and solutions in the regulation of monetary flows in the conditions of the globalization of capital flows and the consequences of financial and other crises that affect both the living standards of monetary users and the guaranteed scope of social and economic rights. by the ECB and its position in strengthening the institutional framework of the EMU in the context of democratic legitimacy and transparency in a *de lege lata* manner and, possibly, recognize elements of certain *de lege ferenda* guidelines.

During the preparation of this monograph, the reviewers provided me with constructive suggestions and valuable suggestions, for which I am immensely grateful. I also owe gratitude to the Max Planck Institute for Comparative and International Public Law in Heidelberg (Republic of Germany), which enabled me to research the subject matter, as well as to the publisher who enabled the publication of this monograph.

In Niš, December, 2022.

Author

The paper represents the result of research on the project “Jean Monet Module for European Monetary Law” (registration number: 620002-EPP-1-2020-1 RS-EPPJMO-MODULE) co-financed by the Erasmus + European Union program.

The European Commission’s support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the content, which reflects only the views of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use that may be made of the information contained therein.